Poštnina plačana v gotovini. V Ljubljani, 3. oktobra 1929. Štev. 8. Letnik LXX. [Šol. leto 1929/30]

Učiteljski Tovariš

Stanovsko politiško glasilo UJU — Poverjeništvo Ljubljana.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/I. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pisem ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročnina letno 60 Din, za inozemstvo 80 Din. Člani pov. UJU plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davek posebe. Pošt. ček. rač. 11.197. Telefon 3112.

Za izboljšanje gmotnega položaja vsemu državnemu uradništvu.

Skupščina Činovniškega Saveza v Skoplju. — Memorandum Zveze državnih nameščencev za Slovenijo. — Za izboljšanje plač vsem državnim uslužbencem. — Potreba povišanja stanarine. — Pravilnejša porazdelitev draginjskih doklad. — Znižanje davkov. — Revizija uradniškega zakona.

Dne 23. septembra t. l. je imel v Skoplju glavno skupščino Činovniški Savez, katerega člani so potom Zveze državnih nameščencev za Slovenijo tudi naša učiteljska društva in potom njih učiteljstvo pov. UJU — Ljubljana.

Zveza državnih nameščencev za Slovenijo je pred glavno skupščino zbrala vse nujne zahteve državnega uradništva v Sloveniji in jih dostavila Glavnemu Savezu.

Skupščine v Skoplju so se udeležili predstavniki državnega uradništva cele države, t. j. Srbije, Bosne, Hrvatske, Dalmacije, Slovenije in Črne gore.

Na skupščini so bila razmotrivana vsa aktualna vprašanja uprave in položaja državnega uradništva. Sprejeta je bila sledeča resolucija:

Letna skupščina Glavnega Saveza državnih uradnikov in uslužbencev zbrana v Skoplju dne 23. septembra 1929. je vzela na znanje poročilo uprave in nadzorstva ter si je osvojila sledeče zahteve v pogledu izboljšanja še vedno zelo težkega položaja državnih uradnikov, uslužbencev in upokojencev.

1. Skupščina smatra, da se nahajajo državni upokojenci v nevzdržnem materialnem položaju, ker njihovi bedni prejemki niso zadostni za kritje najelementarnejših življenskih potreb.

Zato se obračamo do kraljevske vlade, da nujno podvzame korake za izboljšanje materialnega položaja upokojencev, osobito starih upokojencev ter preskrbi potrebne kredite, iz katerih bi se prožila vsaj trenotno pomoč pred nastopajočo zimo. Ta pomoč naj se izplačuje do končnega reguliranja njihovih prejemkov na bazi izjednačenja pokojnine po starem zakonu z pokojnino po novem zakonu.

2. Skupščina priznava dosedanje prizadevanje kraljevske vlade za izboljšanje materialnega položaja poedinih strok državnega uradništva. **Smatra pa, da obstoja ista potreba tudi za vse ostale stroke državnih uradnikov in uslužbencev**, zato se obrača do kraljevske vlade, da v najkrajšem času podvzame potrebne mere v cilju izboljšanja in izjednačenja tudi ostalih državnih uradnikov ter odgovarjajoče kategorijam odredi in zasigura boljši položaj in napredovanje v službi;

3. da se pred končnim reguliranjem prejemkov državnim uslužbencem poveča stanarina v sorazmerju faktičnih stanovanjskih cen, a dotedaj naj se državnim uslužbencem v pogledu najemnine stanovanj proži dovoljna zakonita zaščita proti pretiranim zahtevam najemnin;

4. da se draginjske doklade odrede na novi bazi, ki bi bolj odgovarjala običajnim cenam poedinih mest in krajev;

5. da se stopnje davkov in doklad na plače državnih uslužbencev znižajo ter se obdavčenje po zakonu o samoupravnih cestah ukine;

6. da se uredba o potnih in selitvenih stroških podvrže reviziji in se pravilneje porazdele stroški.

7. da se nameravana revizija uradniškega zakona izvede sporazumno z Glavnim Činovniškim Savezom.

Gotovo je, da so preostale z izboljšanjem gmotnega položaja nekaterim skupinam državnega uradništva neizvršene in neuvaževane predstavke, ki jih je predlagalo celokupno državno uradništvo. Vsi ti sedaj z upravičenostjo pričakujejo, da se bo tudi njim izboljšal položaj ter stavijo svoje glavno upanje na revizijo uradniškega zakona.

Zaradi stanovanjskega zakona je pa postala rešitev gmotnega vprašanja državnega uradništva zelo nujna in je danes stanje onega uradništva, ki mu ni bil še reguliran položaj, nevzdržen.

Resolucija Glavnega Saveza ima iz tega razloga še premalo povdarka.

—k.

Zakon o učiteljiščih in učiteljski izobrazbi.

Vnanja preureditev učiteljišč. — Sprejem le z malo maturo na podlagi posebnega sprejemnega izpita. — Zvišanje učne dobe na pet let. — Internatska ureditev učiteljišč.

Nj. Vel. kralj je na predlog ministra prosvete in po zaslišanju predsednika ministrskega sveta podpisal in proglasil zakon o učiteljiščih.

S tem zakonom se odreja, da so učiteljišča namenjena strokovni izobrazbi učiteljev narodnih šol s tem, da se jim posreduje splošna in strokovna priprava, da se jih vzgaja v duhu državnega in narodnega edinstva in verske strpnosti ter da se jih pripravi za njihovo nacionalno in prosvetno-kulturno misijo med narodom in zlasti na podeželju. Zasebna učiteljišča se ne morejo otvarjati. Pouk je na vseh učiteljiščih enoten. Učenci ne plačujejo ne vpisnine ne šolnine. Učiteljišča so moška in ženska. V izjemnih primerih se lahko dovoli mešano učiteljišče. Učiteljišča morajo biti urejena internatsko. Mešana učiteljišča ne smejo imeti internata z dijaki in dijakinjami. Minister prosvete bo izdal poseben pravilnik o šolski opremi, o profesorskih in dijaških knjižnicah, o knjižnici dijaških učbenikov. Profesorske knjižnice se lahko na podlagi posebnega dovoljenja ministra prosvete poslužuje tudi občinstvo v sedežu učiteljišča.

Učiteljišča se otvarjajo z ukazom Nj. Vel. kralja na predlog ministra prosvete in po zaslišanju predsednika ministrskega sveta. Poleg zgradbe za učiteljišče kot tako mora učiteljišče razpolagati s stanovanji za ravnatelja, ekonoma in slugo, oziroma za hišnika ter z dvoriščem, vrtom in zemljiščem za praktično vežbanje v poljedelskih predmetih. Poleg učiteljišč obstoja kakor doslej osnovna šola kot vadnica. Poslopja učiteljišča prevzema posebna komisija, ki jo imenuje minister prosvete, ter morajo odgovarjati gornjim pogojem ter biti določena samo za učiteljišče, tako da se ne morejo dodeljevati drugim zavodom ali za stanovanja. Vsako učiteljišče ima svoje posebno področje, s katerega sprejema dijake. Zaradi duhovnega edinstva in plemenskega zbliževanja lahko minister prosvete dovoli sprejem dijakov in dijakinj z drugih področij. Oblastna samouprava je dolžna staviti učiteljišču svojega oblastnega področja stavbe in potrebno zemljišče za poljedelski pouk na razpolago. Če ni potrebnih zemljišč in stavb na razpolago, se lahko odkupijo po zakonu o ekspropriaciji. Za gradnjo in opravilo poslopij učiteljišč pa se oblasti lahko zadolže z dovoljenjem nadrejene državne oblasti. Podrobne določbe o tem bo izdal minister prosvete v soglasju s finančnim ministrom.

Pouk traja pet let. Kakšni predmeti se naj poučujejo, bo določil minister prosvete po zaslišanju direktorjev učiteljišč in Glavnega prosvetnega sveta. Gradivo v posameznih razredih bo moralo biti na primerni znanstveni višini. Vsako šolsko leto se naj priredijo najmanj štiri poldnevne ekskurzije in po možnosti vsaj ena celodnevna ekskurzija. Podrobnejše določbe o teh ekskurzijah bo izdal minister prosvete. V vsakem oddelku prvega in drugega razreda ne sme biti več kot 40 dijakov, v ostalih razredih pa do 30. Pouk se bo vršil po individualnih smernicah.

Vadnica je sestavni del učiteljišča ter se upravlja po njegovih potrebah. Pouk na vadnicah se vrši po zakonu o narodnih šolah in po pravilniku za njegovo izvrševanje. Zaradi znanstvenega in pedagoškega proučevanja in zaradi novih šolskih poskusov lahko minister prosvete dovoli, da se odstopi od učnega načrta in programa in da se vadnice urede svobodneje. Na učiteljiščih se lahko ustanavljajo specialne šole in tečaji, n. pr. zabavišča, gospodinjske šole, poljedelske in gozdne šole, pripravljalni tečaji za šole slepih in gluhonemih, šole za nezadostno razvito deco in drugi gospodarski tečaji za izpopolnitev učiteljskih pripravnikov. Za izobrazbo nastavnikov na meščanskih šolah se uvedejo na moškem učiteljišču v Beogradu višji učiteljski tečaji, ki bodo trajali dve leti in v katere se bo sprejemalo vsako leto do 30 učiteljev narodnih šol z najmanj 3—5letno službo in s položenim praktičnim učiteljskim izpitom. O ureditvi teh tečajev bo minister prosvete izdal posebno uredbo.

Šolsko leto pričenja 11. septembra z vpisom dijakov in se zaključuje z 10. septembrom prihodnjega leta. Vpisi in izpiti trajajo najdalje do 16. septembra. Predavanja prenehajo 10. junija, v V. razredu pa 30. maja. Šolsko leto se deli na tri tromesečja, prvo traja do konca novembra, drugo do konca februarja, tretje do konca maja, oziroma do 10. junija. Letni uspehi se sporočajo dijakom 28. junija z običajnimi svečanostmi. Vsako učiteljišče mora natisniti svoje letno poročilo. Počitnice trajajo od 21. junija do 31. avgusta vključno. Ob sobotah popoldne ni predavanj. Minister prosvete bo izdal podrobno odredbo o pouka prostih praznikih.

Vpis traja od 11. do 16. septembra s predložitvijo vpisne prijave in potrebnih dokumentov. V izjemnih primerih sme učiteljski zbor dovoliti dijaku vpis do 30. septembra, po tem roku do 10. oktobra pa minister prosvete. V prvi razred učiteljišč se sprejemajo dijaki srednjih šol z nižjim tečajnim izpitom na podlagi posebnega sprejemnega izpita, ki ga bo predpisal minister prosvete. Nadalje učenci s štirimi meščanskimi šolami, ako položijo poseben sprejemni izpit. Učiteljišča ne sprejemajo privatnih učencev, niti dovoljujejo privatnih izpitov. Ocene so enake ocenam na srednjih šolah. Iste ocene veljajo tudi za vedenje. Minister prosvete bo po zaslišanju Glavnega prosvetnega sveta predpisal pravilnik o vedenju dijakov v šoli in izven nje ter o načinu kaznovanja. Sicer soglašajo določbe o dijakih na učiteljiščih s podobnimi določbami za dijake srednjih šol. Dijakom so dovoljena udruženja za umno in moralno ter telesno izpopolnjevanje, vendar ne na plemenski ali verski podlagi. Članstvo v vseh drugih društvih, z izjemo društev Podmladka Rdečega križa, je prepovedano. Dijaki polagajo po končanem V. razredu diplomski izpit in prejmejo v primeru, da so izpit položili diplomo za učitelje narodnih šol.

Nastavniki učiteljišč so lahko profesorji, suplenti, učitelji in učiteljice. V internatih so zaposleni vzgojitelji in vzgojiteljice ter ekonom kot pomožni organ ravnatelja. Vrhutega je nastavljena še oseba, ki vodi šolsko gospodarstvo. Za ravnatelja učiteljišča se lahko imenuje osebe s srednješolsko maturo ali učiteljsko diplomo ter končano folozofsko fakulteto. Vrhu tega morajo imeti profesorski izpit in 15 let uspešne profesorske ali nadzorniške službe, od tega pet let na učiteljišču, ter se izkazati s pedagoškim književnim delom ali z uspešnim prosvetnim delovanjem. Za ravnatelja se nadalje lahko imenuje tudi načelnih ali nadzornik prosvetnega ministrstva z zgornjo strokovno izobrazbo in 15 leti državne službe. Za ravnateljice ženskih učiteljišč se lahko postavijo tudi profesorice, ako sicer ustrezajo gornjim pogojem. Plače, doklade in napredovanja ravnateljev in profesorjev ter ostalih učnih oseb na učiteljiščih se ravnajo po določbah novega zakona o srednjih šolah. Vrhu tega jim gredo stalne mesečne doklade, kakor jih predvideva srednješolski zakon za ravnatelje in učno osebje srednjih šol.

Za profesorje učiteljišč veljajo analogni predpisi kakor za nastavnike srednjih šol. Učitelji in učiteljice morajo imeti posebno strokovno izobrazbo v zmislu predpisov zakona o srednjih šolah ali višje pedagoške šole. V ostalem veljajo zanje predpisi uradniškega zakona. Minister prosvete bo skupno z ministrom za socialno politiko in narodno zdravje izdal pravilnik o dolžnostih šolskih zdravnikov, ki morajo praviloma razpolagati s primerno specialno izobrazbo za šolske zdravnike in ki bodo praviloma predavali na zavodu o higijeni. Za vzgojitelje in vzgojiteljice se imenuje osebe s predpisano strokovno izobrazbo. Učitelji vadnice morajo imeti di-

LISTEK.

Naše kmetijstvo in nova Agrarna banka.

Ker je izdalo prosvetno ministrstvo odlok, zaradi katerega bo moralo učiteljstvo predavati ljudstvu o novi Agrarni banki, prinašamo nekaj podatkov, ki smo jih povzeli iz dnevnika »Vreme« z dne 25. maja 1929.

Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev je kakor v celoti, tako tudi s stališča poedinih posameznih pokrajin v pretežni večini poljedelska država. V najtesnejši zvezi s tem stoji na prvem mestu njena relativno zelo slaba gostota prebivalstva. Po ljudskem štetju z dne 31. januarja 1921 znaša število vsega prebivalstva v državi 12,017.323, kar bi znašalo v primeri s površino države povprečno 48·3 prebivalcev na km². Od tega časa se je stanje prebivalstva spremenilo. V začetku leta 1929., torej 8 let po izvršenem ljudskem štetju, je narastlo število prebivalstva na 13,244.000 ali povprečno 53·3 prebivalcev na km². Razdelitev tega prebivalstva na posamezne pokrajine nam daje glede gostote prebivalstva povsem različno sliko. Tako ima največjo gostoto prebivalstva Vojvodina s 70·1 prebivalcev na km² leta 1921. proti 74·1 v letu 1929. Za tem Slovenija s Prekmurjem s 65·2 l. 1921. proti 71·3 v letu 1929., na to Hrvatska in Slavonija z Medjimurjem z 62·5 l. 1921. proti 67·1 v letu 1929. V Severni Srbiji je bilo leta 1921. povprečno 53·2 prebivalcev, a leta 1929. pa 61·5, v Dalmaciji l. 1921. le 48·8, a leta 1929. že 53·7, v Bosni 1921. leta 36·9 proti 41·7 v l. 1929., v Južni Srbiji leta 1921. 32·3 proti 35·6 v l. 1929. in v Črni gori 1921. l. 20·7 proti 23·2 v l. 1929. prebivalcev na km².

V začetku leta 1929. znaša torej število našega prebivalstva približno 13,300.000, ker pa smo vsled emigracije izgubili 64.000 prebivalcev, znaša torej sedanje število prebivalcev v naši državi 13,244.000. Zaradi primerjanja naj navedemo podatke o posameznih evropskih državah. Povprečna gostota prebivalstva znaša v Franciji 74·4 prebivalcev na km². Na Poljskem znaša povprečna gostota 77·7, na Čehoslovaškem 102·5, v Italiji 131·6, v Nemčiji 133·5, na Angleškem (brez južne Irske: 186·4, v Belgiji pa 260.

Ako razdelimo našo državo na podlagi podatkov ljudskega štetja iz leta 1921. z ozirom na prebivalstvo, ali točneje na gospodarstvo in obrt, dobimo naslednje procentualno razmerje med posameznimi pokrajinami.

Od celotnega števila družinskih poglavarjev (2,292.855), je bilo zaposlenih pri proizvajanju sirovin 75·94%, med tem ko je bilo v industriji in obrtu zaposlenih le 9·82% (t. j. 225.104). V trgovini, bančni stroki in prometni službi 5·12% (117.088). V javni službi (kamor spada tudi vojna služba) in svobodnih profesijah 3·95% (t. j. 90.646 družinskih poglavarjev), a pri ostalih poklicih, kamor spadajo tudi upokojenci in rentniki 5·17%. Proizvajanje sirovin obsega poleg poljedelstva, živinoreje in gozdarstva tudi rudarstvo in ribolov, vendar se z zadnjim peča le kakih 50.000 družinskih poglavarjev. Procent družinskih poglavarjev, ki se pečajo s poljedelstvom, živinorejo in gozdarstvom znaša torej 73·76%.

Če pa vzamemo v obzir, da je v zadnjih osmih letih naraslo prebivalstvo v naši državi za 1,291.000 in, da beležijo največji porast mesta, pridemo do zaključka, da se je gornji procent onih, ki se bavijo s poljedelstvom in živnorejo zmanjšal na 72% vsega prebivalstva naše države.

Nastane vprašanje kako živi naš kmet? Ako vzamemo cene iz leta 1926., ko se je dinar že stabiliziral na višini, ki jo je dosegel v l. 1925., to je na 9·12 odstotka predvojne vrednosti (t. j. 9·12 švicarskega santima za 1 dinar) in na tej višini se nahaja še danes.

Naši nacionalni dohodki se razdelijo sledeče (v milijonih):

1. Poljedelstvo 18.638·9. — 2. Živinoreja 12.240·3. — 3. Gozdarstvo 3.935·6. — 4. Ribolov 83·5. — 5. Rudarstvo 900·0.

Ves dohodek proizvoda sirovin zanša torej 36.498·3.

6. Domače predelovanje, tvorniška industrija in stavbarstvo 19.229·2. — Trgovina, banke in promet 13.880·6. — Službe, svobodne profesije, dohodki hišnih lastnikov itd. donašajo 10.193·8. — Skupni nacionalni dohodki znašajo 80.101·9.

V primeri s temi podatki lahko sestavimo sledečo tabelo procentualne razdelitve nacionalnega dohodka: 1. Poljedelstvo, živinoreja in gozdarstvo 44·33%. — 2. Ribolov in rudarstvo 1·22%. — 3. Predelovanje surovin in stavbarstvo 24·00%. — 4. Trgovina banke in promet 17·21%. — 5. Službe itd. 13·24%.

Ako primerjamo procent zaposlenih v posameznih panogah s procentom dohodkov pridemo do naslednjih zaključkov. Pri proizvajanju surovin je zaposlenih približno 74% prebivalstva, a od splošne vsote nacionalnih dohodkov odpade na to panogo samo 44·33%. Pri predelovanju surovin in stavbarstvu ter industriji je zaposlenih le 10% prebivalcev, a od dohodkov odpade na to panogo 24%. Pri trgovini in bankarstvu zaposlenih 5·12%, dohodek 17·21%. — Javne službe, svobodne profesije itd. zaposlenih (3·95 + 5·17) 9·12%, dohodkov 13·24%.

V primeri z gornjim dobiva najmanjši procent od nacionalnega dohodka oni del našega prebivalstva, ki se peča s poljedelstvom, živinorejo in gozdarstvom, brez predelovanja vseh teh panog. Kljub temu pa je površina obdelane zemlje narasla od leta 1920. od 10,125.188 ha na 11,475.185 ha v l. 1927.

Ako primerjamo našo žetev pšenice z žetvijo po drugih državah dobimo a) za leto 1925. in b) za l. 1926. naslednje številke, ki povedo koliko metrskih stotov pšenice so pridelali v posameznih državah na 1 ha: V Nemčiji a) 20·7, b) 16·2, v Avstriji a) 14·8, b) 12·7, v Belgiji a) 26·7, b) 24·3, na Danskem a) 33·1, b) 23·4, na Madžarskem a) 13·7, b) 13·6, v Franciji a) 16·0, b) 12·0, v Italiji a) 13·9, b) 12·2, na Poljskem a) 14·4, b) 11·6, v Čehoslovaški a) 17·8, b) 14·9, v Jugoslaviji a) 12·4, b) 11·6, v Sovjetski Rusiji a) 8·0, b) 7·9.

Drugačno sliko nudi žetev koruze za isti dve leti: v Avstriji a) 19·4, b) 15·8, v Franciji a) 14·7, b) 9·4, na Madžarskem a) 20·8, b) 18·3, v Italiji a) 18·0, b) 19·7, na Poljskem a) 11·3, b) 13·4, v Čehoslovaški a) 19·6, b) 16·9, v Jugoslaviji a) 18·3, b) 17·1, v Sovjetski Rusiji a) 14·6, b) 13·0.

Važno je, da se v vseh teh državah javlja težnja za povečanjem površine zemljišča na menjenega industrijskim rastlinam. Isti pojav se je opazil tudi pri nas, ker je površina zemljišča namenjenega industrijskim rastlinam narastla od 80.172 ha v letu 1920. na 145.469 ha v l. 1928., a pri teh rastlinah je naša žetev mnogo zaostala za žetvijo v drugih državah, kot je razvidno iz naslednjih podatkov za sladkorno peso a) l. 1925., b) v l. 1926. je odpadlo na 1 ha meterskih stotov sladkorne pese: v Nemčiji a) 256·2, b) 260·5, v Avstriji a) 244·1, b) 232·9, v Belgiji a) 300·4, b) 262·8, na Danskem a) 320·9, b) 330·2, v Franciji a) 247·2, b) 213·2, na Madžarskem a) 231·8, b) 228·2, v Italiji a) 276·2, b) 288·2, na Poljskem a) 214·3, b) 201·3, v Čehoslovaški a) 295·2, b) 243·1, v Jugoslaviji a) 154·2, b) 170·2, v Sovjetski Rusiji a) 158·5 b) 117·9.

Za prehod na boljše gospodarstvo ne manjka našemu kmetu samo boljša strokovna izobrazba, marveč potrebuje tudi zadostnega števila živine in zadostno množino umetnega gnojila. V mnogih slučajih nima

plomski izpit višje pedagoške šole, a na vadnico se lahko imenujejo tudi učitelji in učiteljice s posebno prakso. Čl. 59 .in 69. urejajo položaj ravnateljev in profesorjev ter njihove dolžnosti na učiteljiščih. Ravnatelj učiteljišča predava 5 ur tedensko, učitelji in profesorji 18 ur, profesorji z nad 20 let službe 2 uri manj. Isto velja za profesorje in učitelje, ki poučujejo predmete s šolskimi nalogami in s praktičnimi poskusi. Suplenti poučujejo prvi dve leti po 14 ur tedensko, zatem kot profesorji. Profesorji in učitelji veščin predavajo po 20 ur tedensko, suplenti veščin po 15 ur, nato po 20 ur. Ta penzum se lahko poveča pri suplentih največ za 3 ure, pri ostalih za 4 ure. Honorirane ure odpadejo. Ravno tako odpadejo prejemki za rezredno starešinstvo.

Vrhovno nadzorstvo in uprava nad učiteljišči pripada ministru prosvete in njegovim organom. Neposredno pa so zavodi podrejeni njihovim ravnateljem. Nadzorstvo vrše razen tega razredniki in učiteljski zbor ter razredni svet. Ocene v posameznih predmetih daje dotični nastavnik v soglasju z razrednikom na seji razrednega sveta. Pri oceni je treba upoštevati splošni napredek učencev in eventuelno še posebne razmere. Če so pri glasovanju razdvojeni glasovi, odloča polovica, s katero glasuje nastavnik tega predmeta.

V poglavju, ki obsega prehodne določbe, je rečeno, da bo minister v treh mesecih izdal vse potrebne naredbe, da se v štirih mesecih pozovejo vsa privatna učiteljišča, naj se prilagode odredbam tega zakona. Nova zasebna učiteljišča se ne smejo otvarjati. — Zgradbe je treba popraviti in adaptirati v zmislu novega zakona. Učiteljišča, ki že obstojajo brez internata, lahko delujejo še naprej, a nova se ne smejo otvarjati brez internatov. Strokovni izpiti, ki so bili položeni na ravnopravnih zunanjih zavodih, so veljavni. Določbe o tem, kateri zavodi so ravnopravni našim, bo izdal minister prosvete. Povišani prejemki na podlagi novega zakona se bodo za l. 1929./30. izdajali iz budžeta prihrankov ministrstva prosvete. V to svrho se dovoljujejo ministrstvu prosvete virmani med vsemi postavkami proračuna ministrstva prosvete. Novi prejemki se morajo brez odlaganja likvidirati. Pouk v letošnjem prvem razredu učiteljišč se bo vršil na podlagi novega zakona. Pouk v ostalih razredih pa je treba preurediti tako, da bodo od letos dalje dijaki zadostili predpisu o petletnem pouku na učiteljiščih.

Monopol vseh učnih knjig v državi.

Poseben zakon o učnih knjigah. — Razpisi za najboljše knjige. — Odobritev po komisijah. — Ustanovitev državnih zalog šolskih knjig.

Nj. Vel. kralj je na predlog prosvetnega ministra podpisal zakon o učbenikih za ljudske, meščanske šole ter učiteljišča in srednje šole. Zakon določa sledeče:

§ 1. Vse učbenike, pomožne knjige in učna sredstva za ljudske, meščanske in srednje šole izdaja država.

§ 2. Prosvetni minister odloča po zaslišanju glavnega prosvetnega sveta, kateri učbeniki, pomožne knjige in učna sredstva so potrebni za posamezne tipe šol ter za predmete gotovega razreda, in predpisuje redno vsaka štiri leta konkurz za izdajo najboljših učnih knjig.

§ 3. Konkurz se objavi najmanj leto dni, preden poteče rok za predajo rokopisa. Pri objavi konkurza se morajo točno navesti zahteve glede dotičnega učbenika, oziroma knjige, kakor obseg učne knjige, ki odgovarja učnemu načrtu za dotično šolo, izbor gradiva na podlagi učnega programa in učna metoda.

§ 4. Preden se objavi prvi konkurz, mora prosvetni minister predpisati točen izenačen učni načrt, v kolikor za posamezne šole in razrede ne obstoja. Isto tako bo prosvetni minister po možnosti predpisal za vse vrste predmetov za ljudske in srednje šole posamezne učne predmete ter delal na to, da se izenači izrazoslovje, ki bo veljalo za vso kraljevino.

§ 5. Učne knjige, pomožne knjige in učna sredstva, ki se vpošljejo na podlagi konkurza, morajo biti na stroj pisana ter se morajo predati brez imena. Knjiga, ki je bila že izbrana, in tiskane učne knjige se ne dajo v pregled anonimno niti v rokopisu.

§ 6. Vse učne knjige ter učna sredstva v rokopisu ali že tiskana se pošiljajo oddelku za osnovne oziroma srednje šole. Ta oddelek bo pregledal prijavljene učne knjige, pomožne knjige in učna sredstva ter ugotovil, ali odgovarjajo predpisanim pogojem konkurza. Tako pregledani rokopis bo oddelek poslal s svojimi pripombami komisiji za pregled učnih knjig, pomožnih knjig in učnih sredstev.

§ 7. Komisijo za pregled učnih knjig, pomožnih knjig in učnih sredstev odrejuje prosvetni minister za vsako konkurzno leto.

§ 8. V komisijo za pregled knjig za srednje šole in učiteljišča, za nižji in višji tečaj ter za vse predmete v teh tečajih pride po 1 univerzitetni profesor dotične stroke, 2 strokovnjaka, ki sta se odlikovala z učnim delom iz vrst inspektorjev, ravnateljev ali profesorjev na gimnazijah in učiteljiščih. V komisijo za pregled ljudskošolskih učnih knjig pride po 1 inspektor, ravnatelj ali profesor gimnazije ali učiteljišča, ki ima filozofsko izobrazbo, 1 profesor učiteljišča ali gimnazije, ki ravno ta predmet poučuje, ter 1 ljudskošolski in meščanskošolski učitelj, ki se je odlikoval s svojim učnim delom.

§ 9. Za pregled učnih knjig za verouk za ljudske, meščanske, učiteljske in srednje šole odredi pravosodni minister svojega zastopnika za dotično veroizpoved. Te učne knjige morajo predhodno potrditi pristojne cerkvene oblasti.

§ 10. Komisija je dolžna v roku šestih mesecev po sprejemu rokopisa predlagati prosvetnemu ministru za vsak razred po tri najboljše knjige in svoje mišljenje o njih. Za tako izbrano učno knjigo ali pomožno učno sredstvo pridobi država pravico izdaje za dobo štirih let.

§ 12. Od predlaganih knjig ali rokopisov tiska prosvetni minister učno knjigo, pomožno knjigo ali učno sredstvo, ki je bilo nagrajeno s prvo nagrado. Knjiga se bo uporabljala naslednja štiri leta po vsej državi.

§ 13. Ako bi se ugotovilo, da kaže kakšna knjiga ali učno sredstvo za gotove šole ali kraje jezikovno razliko, bo prosvetni minister tozadevno spremembo poveril ali piscu knjige ali pa kakemu strokovnjaku, oziroma posebni komisiji.

§ 14. Podrobnejše odredbe o vsem, kar je v zvezi s tem zakonom ter glede višine nagrade članom komisije bo predpisal prosvetni minister v uredbo po zaslišanju glavnega prosvetnega sveta in finančnega ministra.

§ 15. Ako je učna knjiga, pomožna knjiga ali učno sredstvo nepredelano ali predelano enkrat nagrajeno, lahko konkurira tudi pri poznejših konkurzih.

§ 16. Ako se ob priliki konkurza za katerokoli knjigo ne predloži nikak rokopis, ali če komisija vse rokopise zavrne, se komisija odloži za eno leto in se med tem uporablja knjiga, ki je bila do tedaj v rabi.

§ 17. Prosvetni minister bo osnoval državno zalogo učnih in pomožnih knjig ter učnih sredstev.

§ 18. Posli državne založbe učnih knjig so: Razpisovanje licitacij za tiskanje učnih in pomožnih knjig ter učnih sredstev, priprava vsega potrebnega za izdajo učnih knjig, izplačevanje nagrad piscem ter prodaja učnih knjig in učnih sredstev. Podrobnejše odredbe se bodo predpisale s pravilnikom.

§ 19. Dohodki založbe gredo deloma v državni šolski fond, ki ga predvideva zakon o ljudskih šolah za podpore posameznim oblastem in občinam pri zidanju novih šol ter za podpore za nabavo opreme in učil ljudskih in srednjih šol ter za znanstvena raziskovanja.

§ 20. Prvi konkurz se bo razpisal najdalje do konca decembra t. l. Do začetka šolskega leta 1931./32. se bodo po vseh šolah še uporabljale učne in pomožne knjige ter učna sredstva privatne izdaje, ki jih je odobril glavni prosvetni svet. Po tem roku pa se smejo privatne učne knjige za posamezne predmete rabiti le, ako bi ne bilo primernih knjig državne izdaje. Toda tudi takim knjigam lahko prosvetni minister odtegne odobritev. Učne in pomožne knjige ter učna sredstva, ki jim je po dosedanjih odredbah potekel štiriletni uporabni rok, se morajo, kakor do sedaj podvreči oceni glavnega prosvetnega sveta, ki jim lahko podaljša uporabno dovoljenje do konca šolskega leta 1930./31. Ta zakon stopi v veljavo, ko se objavi v »Službenih novinah«.

Splošne vesti.

— **Zastopniki UJU pri ministru prosvete.** Minister prosvete g. Boža Maksimović je sprejel dne 23. t. m. v svojem kabinetu predsednika UJU tov. Vl. Petrovića in predsednika beograjskega poverjeništva tov. Milana Popovića, ki sta ponovno intervenirala v zadevi šolskega zakona in v drugih šolskih in učiteljskih vprašanjih.

— **Skupna seja Izvršnega odbora UJU in beograjskega poverjeništva.** Dne 26. septembra se je vršila v Beogradu v Učiteljskem domu skupna seja Izvršnega odbora in beograjskega poverjeništva UJU. Seji je predsedoval M. Popović, beograjski poverjenik. — Na tej seji se je razpravljalo o aktualnih prosvetnih vprašanjih, ki zanimajo vse učiteljstvo in radi katerih so bili zastopniki učiteljstva pri g. ministru prosvete.

— **Maks Lilleg — 70letnik.** 25. pr. m. je poteklo 70 let, odkar se je rodil ustanovitelj naše Zveze državnih nameščencev, dolgoletni njen predsednik in častni odbornik Maks Lilleg, višji davčni upravitelj v pokoju. Kličemo mu: Na mnoga leta!

— **Pedagoška ekskurzija na Dunaj.** Pedagoška centrala v Mariboru priredi v dneh od 20. do 27. t. m. drugo ekskurzijo na Dunaj. Tokrat se je lahko udeleži 100 oseb, po potrebi morda tudi več. Kdor se želi udeležiti, naj to javi z dopisnico najkasneje do 10. t. m. na naslov: Pedagoška centrala v Mariboru, Zrinjskega trg 1. Javiti se je treba tudi onemu, ki se je morda že prijavil o priliki prve ekskurzije. Skušali bomo doseči, da bo vsak hospitiral le na oni vrsti šol, ki ga zanimajo; zato izrazite glede tega svojo željo. Vsak naj javi tudi, če se želi udeležiti individualno-psiholoških predavnaj. Stroški bodo znašali najmanj 700 Din za osebo. Za dopuste poprosi zopet Pedagoška centrala skupno. — **Pedagoška centrala v Mariboru.**

— **Poboljšanje gmotnega položaja avstrijskih državnih nameščencev.** Zveza javnih nameščencev na Dunaju je v odboru, ki šteje 25 članov, začrtala poseben program, po katerem bo izvršilni odsek tega odbora predložil vladi sledeče zahteve: 1. Takojšnje izplačilo dvojnih mesečnih plač, ki so jih prejeli državni nameščenci 1. junija t. l. 2. Povišanje za mesec december z zakonom določenih doklad od 15 na 30%. 3. Izplačilo zadostne odškodnine za večje izdatke, nastale vsled povišanja najemnin, in sicer od 1. avgusta t. l. dalje. 4. Povišanje osebnih prejemkov s 1. januarjem 1930 s priznanjem polne mesečne plače, ne oziraje se na pravkar omenjeno odškodnino za povišanje najemnine. 5. Povišanje najnižje plače za 200 šilingov mesečno. 6. Popolna odprava razdelitve osebnih prejemkov na krajevne razrede. — Izvršilni komite 25članskega odseka je ta program odobril in sklenil, da ga porabi kot osnovo za predstoječa pogajanja z vlado. Vse te zahteve se skladno nanašajo tudi na pragmatizacijo, na novo sistemizacijo mest in na osnovo za odmero pokojnin.

(»Naš Glas«.)

Učiteljska gospodarska poslovalnica.

Učiteljska gospodarska poslovalnica izplača ob koncu vsakega poslovnega leta šolam od poravnanih računov 5% v gotovini, kateri znesek se lahko uporabi po lastni uvidevnosti v prid revnim učencem, oziroma za šolske knjižnice.

— **Ministrstvo prosvete je odpustilo iz službe** po službeni potrebi večje število učiteljstva iz raznih oblasti. »Narodna Prosveta« objavlja spisek teh učiteljev in učiteljic.

— **Referat o varčevanju.** Ker so vladala razdvojena mnenja glede obveznosti referata o varčevanju za vse učiteljstvo, je poverjeništvo interveniralo pri prosvetnem oddelku, ki izda tozadevno posebno tolmačenje tega odloka.

— **Referat o kmetijstvu in Agrarni banki.** Na ponovno željo mnogih tovarišev priobčujemo v današnji številki izvleček iz beograjskega »Vremena« v tej zadevi, da ustrežemo tem željam in olajšamo referentom delo.

— **Listek tov. Verka o kmetijsko-nadaljevalni šoli** smo morali zaradi nujnosti današnjega listka prekiniti in nadaljujemo z njim v prihodnji številki.

— **Ker je seja širjega sosveta v nedeljo zelo važna,** opozarjamo predsednike okrajnih društev, da se je ja zanesljivo udeleže, ali pa pošljejo namestnike.

— **Usposobljenostni izpiti pri državni izpraševalni komisiji za osnovne in njim sorodne šole v Mariboru** se pričnó v četrtek, dne 14. novembra t. l. ob 8. uri zjutraj. **Pravilno** opremljene prošnje naj dobi komisija v roke po predpisani **uradni** poti najkasneje do dne 5. novembra t. l. Glede potrebnih informacij in položitve predpisane takse naj se gg. kandidatje(inje) zglase v ravnateljstvu državnega ženskega učiteljišča v sredo, dne 13. novembra t. l. od 15.—17. ure. Vse drugo na črni deski obeh učiteljišč. — **Izpraševalna komisija za osnovne šole v Mariboru.**

— **Radovljiško učiteljsko društvo** (prej združeno v »Edinstvu«) je na svojem rednem letnem občnem zboru na Breznici dne 27. septembra sklenilo z vsemi proti 4 glasovom, da se razdruži. Članstvo vstopi v UJU. S tem je prenehala zadnja učit. organizacija, ki je bila izven UJU. Zanimivo je dvoje: Radovljiški tovariši so se prvi odcepili iz UJU in zadnji vrnili. Prvi spor je bil sklenjen v brezniški fari in tam je bila zopet sklenjena razdružitev in vrnitev v UJU.

— **Seja širjega odbora Pedagoške centrale v Mariboru** se vrši dne 13. t. m. na državnem ženskem učiteljišču v Mariboru. Začetek ob 10. uri. Dnevni red: 1. Čitanje zadnjega zapisnika in poročila funkcionarjev. 2. Razgovor o samoizobraževalnem delu v letu 1929./30. na podlagi »Popotnikovih« smernic. 3. Organizacija pedagoških krožkov in delovnih zajednic. 4. Popisnice. 5. Slučajnosti. V event. informacijo naj navedem § 8. Centralnih pravil: Širji odbor tvori ožji odbor, spopolnjen z odborniki, ki jih izvolijo

---

niti primernega poljskega orodja in dobro selekcioniranega semena itd. Nazadnje, in to je morda z ozirom na gori navedene vzroke morda najvažnejše: **našemu kmetu primanjkuje cenega in primerno urejenega kredita.**

Pred prehodom na kredit pa je potrebno pregledati stanje naše živinoreje, ki bi v marsičem lahko igrala zelo važno vlogo pri povečanju rentabilitete kmetskega gospodarstva in bi istočasno služila kot nekaka zavaroval-nica za slučaj nerodovitnih let.

Naša živinoreja, dasi se v povojni dobi vsako leto povečini številčno dviga, še danes ni dosegla predvojnega stanja. Konj je bilo v naši državi l. 1914. — 1,550.776, a leta 1927. šele 1,120.310, goveje živine leta 1914. — 6.276.855, a l. 1927. — 3,729.343, prašičev leta 1914. — 5,233.950, l. 1927. — 2,769.848, ovac l. 1914. — 11,570.260, l. 1927. pa 7,735.915, koz l. 1914. — 2,445.370, l. 1927. pa 1,738.958.

Število konj je po vojni stalno naraščalo, med tem, ko je število goveje živine padalo do l. 1926. a se je l. 1927. zopet dvignilo. Ta pojav je posledica pomanjkanja krme vsled suše in pa nemožnosti cene nabave živine na kredit. Ravno tako je padalo število prašičev, ki se je dvignilo šele leta 1926. Število ovac in koz je po vojni stalno naraščalo. Tudi v živinoreji se vidi številni porast, a tudi tu ni kvaliteta na zadostni višini.

Gozdarstvo tu ne pride toliko v poštev, ker se s tem bavijo večinoma le veleposestniki gozdov ali zakupniki državnih gozdov, ki razpolagajo z velikim kapitalom. Od 3935·6 milijonov, dohodkov gozdarstva je bilo izplačano gozdnim delavcem le 1375·1, a ostanek odpade na transport in predelavo.

Razumljivo je, da je pri tako slabi intenzivnosti našega kmetijstva, tudi nacionalni dohodek te panoge našega gospodarstva, ostal zelo majhen. Zato so se v posameznih pokrajinah naše države, kjer je naseljenost najgostejša, posebno v Sloveniji, Vojvodini in Hrvatski že začeli pojavljati simptomi nekake agrarne prenaseljenosti, ker se ravno iz teh krajev, poleg Dalmacije, izseli največ prebivalcev v Ameriko. Od leta 1928.—1929. se je izselilo iz naše države 136.000 ljudi, a vrnilo se jih je 70.000, tako da je približno 65.000 ljudi izgubljenih za našo državo. V zadnjih dveh letih se je izselilo 16.000 ljudi. S tem izgublja procent gostote naseljenosti, ki je že itak majhen. Ljudstvo se izseli le, ker se na domači zemlji ne more preživljati.

Naš kmet je bil posebno v področjih agrarne prenaseljenosti željan zemlje in je v prvih povojnih letih posebno pa med inflacijo (do 1923.) dajal za zemljo nele svoje prihranke, marveč se je tudi zadolževal, da je mogel nakupiti zemljo. Pri tem pa je jemal posojilo večkrat pod zelo nepovoljnimi pogoji in z oderuškimi obrestmi.

Ko se je začel vsled deflacijske politike dinar popravljati in so začele cene blagu in tudi poljskim pridelkom padati — in to zelo naglo od druge polovice l. 1925. — je prišel zadolženi kmet v zelo mučen položaj. S padanjem cen pridelkom so padale tudi cene vsem življenskim potrebščinam, le dolg je ostal isti, oziroma se je celo večal, ker ga je bilo treba odplačevati z istimi obrestmi, a z težje prisluženim denarjem. Vsled tega morajo obstojati glavni ukrepi pravilne finančne politike pri deflacijskem procesu v težnji, da se za vsako ceno doseže čim prej in čim občutnejše znižanje obrestne mere. To v glavnem želi problem takozvanega »razdolževanja kmeta«.

Potrebno je to tudi, da se prepreči izseljevanje kmetskega življa, ki bo pri razvitku našega gospodarstva domovini zelo potreben. A tudi za one kmete, ki so se med inflacijo zadolžili, je to potrebno, ker so postali insolventni radi povečanja vrednosti dinarja. Znižanje obrestne mere pa je končno tudi predpogoj vsakega dviga našega gospodarstva.

Vse to pa ustvarja imperativno nalogo zagotoviti pogoje saniranja naših kreditnih razmer in radi tega je bilo treba v prvi vrsti ustanoviti denarni zavod za kmetske kredite z zadostnim kapitalom, a istočasno tudi dovolj gibčen, da bi mogel izvršiti stavljeno mu nalogo. Kmetu so potrebni krediti za daljšo dobo za nakup zemlje ali za povrnitev posojil z oderuškimi obrestmi — potrebni pa so mu tudi krediti za krajši čas za nabavo boljšega semena, ali za začasno spravljanje pridelkov, do momenta primernega za prodajo in za razne življenske potrebe. Ko se govori o malih posestnikih, se začne misliti na kredit pri kreditnih ustanovah in zadružnih zvezah, ker so te ustanove kmetu najbližje in najbolje poznajo vse njegove potrebe. A naše zadružne ustanove se nahajajo v takih razmerah, da te naloge nikakor ne bi mogle rešiti, če bi bile prepuščene same sebi.

Temu stanju ni mogla v zadostni meri pomagati niti ustanovitev Direkcije za kmetski kredit in to radi nezadostnih sredstev, ki je z njimi razpolagala in pa zaradi zelo počasnega ustanavljanja oblastnih zadrug, ki bi morale dajati navodila in voditi kontrolo nad krajevnimi zadrugami, ki so bile ustanovljene na podlagi istega zakona.

Treba je bilo dobiti izhod iz te zamotane situacije. To nalogo pa rešuje zakon o Privilegirani Agrarni banki. Naloga te banke je, da s povoljnim kreditom pomaga kmetovalcem, da se more povzdigniti kmetijstvo. Poleg tega pa ima nalogo olajšati razvoj kmetskim zadrugam.

Za našo po pretežni večini kmetijsko državo je to zelo potrebno, kar je razvidno že iz prej navedenih podatkov. Privilegirana Agrarna banka bo nudila kmetu ceni kredit, da se bo mogel rešiti dolgov z oderuškimi obrestmi. Ona ga bo tudi finansirala pod ugodnimi pogoji, da bo mogel povečati, izboljšati in dobro prodati svoje pridelke. Zaradi tega bo dajala banka kredite za krajšo dobo do enega leta na zalogo poljskih pridelkov in pa kredite za daljši čas na hipoteko, kakor tudi kredite za zidanje novih gospodarskih poslopij ali za izvedbo melioracije.

Posebne koristi bo imel od te banke naš kmet, in sicer preko že obstoječih in novih kreditnih zadrug in zadružnih zvez, ker jim bo Agrarna banka povečala obratna sredstva in olajšala pridobivanje novih kreditov.

Po zakonu se je osnovala Agrarna banka kot privilegirana delniška družba s kapitalom, ki ga je delno vplačala država (140 milijonov). Znaten del je vplačala Državna hipotekarna banka, Narodna banka in Poštna hranilnica. Med drugimi delničarji so v prvi vrsti kmetske zadruge in njih zveze, oblasti, občine in privatni denarni zavodi in nazadnje tudi posamezniki.

Začetni kapital 300 milijonov je bil razdeljen na 600.000 delnic po 500 Din. Ta kapital se pa mora takoj po konstituiranju povečati na podlagi sklepa delničarjev. Zakon predvideva povečanje kapitala do 1 milijarde dinarjev.

Država bo po strokovnjakih nadzirala banko in vse zadruge, ki se poslužujejo njenega kredita, a poleg tega prevzame tudi jamstvo nad vsemi vlogami, ki jih ta banka prevzame, kakor tudi jamstvo za redno izplačevanje vseh obveznic, ki jih sme banka izdajati zaradi vzdrževanja kreditov za daljšo dobo. Razen tega predvideva zakon izrecno odredbo, da se mora iz čistega dobička izplačati dividenda na vse delnice, ki se ne nahajajo v posesti države in razredne loterije.

Delnice te banke so proste vseh državnih in tudi samoupravnih taks in davkov. Uporabljati se jih more kot kavcijo in veljajo kot državni vrednostni papirji in služijo kot podlaga za lombardni kredit pri Narodni banki in Poštni hranilnici.

Z ustanovitvijo Agrane banke je postavljen močan temelj za izboljšanje našega kmetijstva, ki je podlaga našega celokupnega narodnega blagostanja. V. M.